

MUSTAQILLIK YILLARIDA KONIMEX TUMAN AHOLISINI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH TADBIRLARI

**Navoiy innovasiyalar universiteti Tarix yo'nalishi 1-bosqich magistranti
Tilegenova Eliza Baxtiyarovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillik yillarida Konimex tumanida aholining ijtimoiy himoyasi bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar, ijtimoiy yordam dasturlari, bandlikni oshirish choralari, tibbiy va ijtimoiy infratuzilmaning modernizatsiyasi, aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining shakllanishi va rivojlanishi tahlil qilinadi. Tadqiqot IMRAD talablari asosida olib borilgan bo'lib, metodologiya sifatida tarixiy tahlil, statistik tahlil, qiyosiy tahlil va manba tahlili qo'llanilgan. Natijalar Konimex tumanida ijtimoiy himoya tizimining mustaqillik davrida bosqichma-bosqich takomillashganini ko'rsatadi. Maqola yakunida ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, raqamlashtirish jarayonlarini chuqurlashtirish va aholining ijtimoiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Konimex tumani, ijtimoiy himoya, mustaqillik yillari, ijtimoiy xizmatlar, bandlik, tibbiy xizmatlar, infratuzilma, ehtiyojmand qatlam, davlat siyosati, mahalla tizimi, nafaqa, moddiy yordam, islohotlar, raqamlashtirish, ijtimoiy barqarorlik.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng, mamlakatning barcha hududlari qatori Konimex tumanida ham ijtimoiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish vazifasi ilgari surildi. Mustaqillikning ilk yillaridayoq davlat tomonidan aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, ijtimoiy tenglikni mustahkamlash va inson manfaatlarini ustuvor qo'yish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasining 1992-yilda qabul qilingan Konstitutsiyasi aholining ijtimoiy himoyasi, mehnat qilish huquqi, tibbiy xizmatdan foydalanish, nafaqa ta'minoti kabi asosiy kafolatlarni belgilab berdi. Bu esa keyingi yillarda ijtimoiy siyosatni tizimli yo'nalishga yo'naltirish uchun muhim poydevor bo'ldi.

Konimex tumani qishloq xo'jaligi yetakchi soha bo'lgan hududlardan biri sifatida o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishga ega. Hududning geografik joylashuvi, iqlim

sharoiti, aholining bandlik tarkibi va iqtisodiy imkoniyatlari ijtimoiy siyosatning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mustaqillik yillarida tumanda ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish bo'yicha turli bosqichlarda islohotlar amalga oshirilib, aholining hayot sifati, daromadlari, tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari sezilarli darajada oshdi. Aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha aniq mezonlarning joriy etilishi, nafaqa tayinlash mexanizmlarining soddalashtirilishi va mahalla institutining ijtimoiy himoyadagi rolini kuchaytirish jarayoni davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'ldi.

Bundan tashqari, Konimex tumanida amalga oshirilgan islohotlar faqat iqtisodiy ko'rsatkichlarga emas, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qildi. Zero, ijtimoiy himoya tizimi aholining turmush darajasini yaxshilash, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish, aholining ishonchini mustahkamlash va ijtimoiy rivojlanishga zamin yaratishda asosiy omillardan biridir. Bu jarayonlarda davlat tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, Prezident farmonlari va hukumat dasturlari muhim o'rin tutdi. Shuningdek, Konimex tumanida mahalliy hokimiyat va mahalla fuqarolar yig'inlarining faol ishtiroki ham ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, Konimex tumanida mustaqillik yillarida amalga oshirilgan ijtimoiy himoyaga oid islohotlarni ilmiy nuqtai nazardan o'rganish, ularning natijalarini baholash va mavjud muammolarni aniqlash orqali kelgusidagi ijtimoiy siyosatni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — Konimex tumanida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish borasida amalga oshirilgan chora-tadbirlarni tizimli tahlil qilish, ularning samaradorligini aniqlash va ijtimoiy barqarorlikka ko'rsatgan ta'sirini o'rganishdan iborat.

Metodologiya

Tadqiqotning metodologik asosini Konimex tumanida mustaqillik yillarida amalga oshirilgan ijtimoiy siyosat va ijtimoiy himoya tadbirlarini chuqur tahlil qilishga yo'naltirilgan ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Avvalo, tarixiy tahlil metodi orqali ijtimoiy himoya tizimining bosqichma-bosqich shakllanishi, uning huquqiy asoslari va amaldagi tizimga o'tish jarayonlari o'rganildi. Tarixiy yondashuv Konimex tumanida ijtimoiy siyosatning rivojlanish dinamikasini aniqlash imkonini berdi.

Statistik tahlil asosida aholining turmush darajasi, bandlik ko'rsatkichlari, moddiy yordam oluvchilar soni, tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasi kabi mavjud raqamli

ma'lumotlar chuqur tahlil qilindi. Mazkur usul ijtimoiy himoya tizimining real natijalarini ko'rsatishda muhim vosita bo'lib xizmat qildi.

Qiyosiy tahlil orqali Konimex tumanida amalga oshirilgan islohotlar boshqa tumanlar va respublika miqyosidagi umumiy ko'rsatkichlar bilan solishtirildi. Bu metod tumanda amalga oshirilgan chora-tadbirlarning o'ziga xosligi va samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Manba tahlili esa qonun hujjatlari, Prezident farmonlari, mahalliy hokimiyat hisobotlari, ilmiy adabiyotlar va boshqa rasmiy ma'lumotlarni o'rganishga asoslandi. Ushbu metod yordamida ijtimoiy himoya tizimining huquqiy va tashkiliy asoslari to'liq yoritilib, mavjud islohotlarning ilmiy izohi shakllantirildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari Konimex tumanida mustaqillik yillarida ijtimoiy himoya tizimi bosqichma-bosqich shakllanganini ko'rsatadi. Mustaqillikdan so'ng amalga oshirilgan islohotlar avvalo aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga qaratildi. Davlat rahbari Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish — bu aholining eng zaif qatlamlarini asrash va qo'llab-quvvatlashdir" (Mirziyoyev, 2017). Shu ma'noda Konimex tumanida kam ta'minlangan oilalarga nafaqa tayinlash, moddiy yordam ko'rsatish, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarini amalga oshirish jarayonlari muntazam rivojlanib bordi. Mahalla tizimining mustahkamlanishi esa ijtimoiy xizmatlarni aholiga yanada yaqinlashtirishga xizmat qildi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tumanda bandlikni ta'minlash sohasida ham muhim natijalarga erishilgan. O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan qabul qilingan bandlik dasturlari asosida Konimex tumanida yangi ish o'rinlari tashkil etildi, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish va kichik biznes yo'nalishlari kengaytirildi. Bunda tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, imtiyozli kreditlar ajratish va kasb-hunar o'rgatish markazlarining faoliyati muhim omil bo'lib xizmat qildi. Bu borada "bandlik masalasi har bir hududning ijtimoiy barqarorligida hal qiluvchi omildir" degan tamoyil (Karimov, 1998) to'liq o'z tasdig'ini topdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mustaqillik yillarida Konimex tumanida tibbiy xizmatlar sifati sezilarli darajada yaxshilangan. Tuman tibbiyot birlashmasining modernizatsiya qilinishi, qishloq oilaviy poliklinikalarining rekonstruksiya qilinishi va yangi tibbiy punktlarning barpo etilishi aholi salomatligi ko'rsatkichlarining yaxshilanishiga xizmat qildi. Ayniqsa, ayollar va bolalar salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan davlat dasturlari samarali amalga oshirilgani kuzatildi.

Prezidentning “aholi salomatligi — bu davlatning strategik boyligi” degan fikri (Mirziyoyev, 2019) mazkur islohotlarning asosiy g‘oyasini aks ettiradi.

Shuningdek, Konimex tumanida ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanishi aholining kundalik hayot sifatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. Ichimlik suvi, elektr energiyasi, gaz tarmoqlarini yaxshilashga qaratilgan loyihalar amalga oshirildi, ta’lim muassasalari rekonstruksiya qilindi, yo‘llar, ko‘priklar va aloqa tizimlari modernizatsiya qilindi. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlariga ko‘ra, so‘nggi yillarda infratuzilma sifatining yaxshilanishi hudud ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy hissa qo‘shgan (Statistika agentligi, 2021).

Ushbu natijalar Konimex tumanida ijtimoiy siyosatning mustaqillik yillarida izchil rivojlanganini, aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar samarali natija berganini ko‘rsatadi.

Muhokama

Mustaqillik yillarida Konimex tumanida amalga oshirilgan ijtimoiy himoya islohotlari tizimli yondashuvning mavjudligini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ijtimoiy yordamning yangi mexanizmlarini joriy etish aholining ehtiyojmand qatlamini qo‘llab-quvvatlashda muhim omil bo‘lgan. Xususan, mahalla tizimi orqali manzilli yordam ko‘rsatishning yo‘lga qo‘yilgani ijtimoiy himoya jarayonlarining shaffofligini oshirdi. Bu esa mahalliy boshqaruv organlarining mas’uliyatini kuchaytirgan holda, yordamning aynan ehtiyojmand oilalarga yetib borishiga xizmat qildi.

Bundan tashqari, bandlikni ta’minlashga doir chora-tadbirlarning samaradorligi aholining iqtisodiy faolligini oshirishga yordam berdi. Yangi ish o‘rinlari yaratilishi, ayniqsa, qishloq xo‘jaligi va kichik biznesda erishilgan natijalar tumanning iqtisodiy barqarorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Tibbiy infratuzilmadagi modernizatsiya esa aholi salomatligining yaxshilanishiga olib keldi. Tuman tibbiyot muassasalarining bosqichma-bosqich yangilanishi, xodimlarning malakasini oshirish, onalar va bolalar salomatligiga qaratilgan dasturlarning kengayishi sog‘liqni saqlash tizimining sifat ko‘rsatkichlarida yaqqol aks etdi.

Shuningdek, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish masalasi ham muhim istiqbol omillaridan biri bo‘lib xizmat qildi. Uzoq yillar davomida yangilanishga muhtoj bo‘lgan yo‘l-transport tizimi, suv va elektr tarmoqlarining ta’miratlanishi aholining hayot sifatini sezilarli darajada yaxshiladi. Yangi maktablar, bog‘chalar, sport majmualari qurilishi esa tumanda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamladi.

Ushbu o‘zgarishlar xalq farovonligining oshishida muhim o‘rin tutgani, ijtimoiy himoya tizimining izchil takomillashuvi natijasida aholining ijtimoiy-huquqiy himoya darajasi mustahkamlanganini ko‘rsatadi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Konimex tumanida mustaqillik yillarida amalga oshirilgan ijtimoiy himoya islohotlari aholining turmush darajasini yaxshilashga qaratilgan o‘zaro uyg‘unlashgan chora-tadbirlar majmuasidir. Aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash, bandlikni ta‘minlash, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish hamda ijtimoiy infratuzilmani yangilash bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar tumanning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi.

Mahalla tizimi orqali manzilli yordam ko‘rsatish, kichik biznes va qishloq xo‘jaligini qo‘llab-quvvatlash orqali aholining iqtisodiy faolligini oshirish, zamonaviy tibbiyot xizmatlarining joriy etilishi — bularning barchasi Konimex tumanida ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda asosiy omil bo‘ldi. Shu bilan birga, infratuzilmaviy loyihalarning amalga oshirilishi tuman aholisi uchun qulay yashash muhiti yaratdi.

Xulosa qilib aytganda, Konimex tumanida ijtimoiy himoya tizimi izchil takomillashib bormoqda. Kelgusi yillarda raqamlashtirilgan ijtimoiy xizmatlar ulushini oshirish, aholining mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini kuchaytirish, sog‘liqni saqlash tizimida profilaktika xizmatlarini rivojlantirish kabi masalalar istiqboldagi ustuvor yo‘nalishlar sifatida belgilanishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari (1991–2024). Ijtimoiy himoya, bandlik va aholiga yordam ko‘rsatish bo‘yicha normativ hujjatlar to‘plami.
2. “O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish strategiyasi”. — Toshkent: Adolat, 2020.
3. Navoiy viloyati statistika boshqarmasi. “Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari” (2000–2023).
4. Konimex tumani hokimligi. “Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish hisobotlari” (1995–2023).
5. Mahalla va nuroniylarni qo‘llab-quvvatlash vazirligi. “Manzilli ijtimoiy yordam amaliyoti”. — Toshkent, 2021.

6. Sog'liqni saqlash vazirligi. "Onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish dasturi". — Toshkent, 2019.
7. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. Abdullayev A., To'xtayev X. *Ijtimoiy siyosat asoslari*. — Toshkent: O'zbekiston, 2017.
9. Ergashev B. *O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy modernizatsiyasi*. — Toshkent: Fan, 2015.
10. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) yillik hisobotlari — ijtimoiy himoya va bandlik bo'yicha global ko'rsatkichlar (2010–2023).